

Nr 110

Ampt Epe

HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE

1135-318

13-1-4

Ampt Epe

Nr 110 – april 1995

REDAKTIE: Th. te Riele-ter Laak, Dorpsstraat 12, 8171 BP Vaassen,
telefoon 05788-71304

Het blad verschijnt 4 keer per jaar en wordt gratis toegezonden aan de leden van de Historische Vereniging 'Ampt Epe'

'AMPT EPE' HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE

De vereniging stelt zich onder meer tot doel:

- het opwekken en versterken van de belangstelling voor de geschiedenis van de Gemeente Epe

Lidmaatschap f 22,50 per jaar

Bestuur:

Voorzitter: W. Terwel
Apeldoornseweg 41 – 8172 EH Vaassen
Telefoon 05788-71455

Sekretaresse: Th. te Riele-ter Laak
Dorpsstraat 12 – 8171 BP Vaassen
Telefoon 05788-71304

Penningmeester: W. van Putten
Hoofdstraat 80 – 8162 AL Epe
Telefoon 05780-13579

Leden: M. Endendijk
J. C. Kreffer

Giro: 119.40.15 ten name van penningmeester 'Ampt Epe'
I.S.S.N. nr 0166-2023

Ten geleide

Het bestuur van „Ampt Epe” heeft gemeend een extra-dik nummer van ons blad te moeten wijden aan de herdenking van 50 jaar bevrijding van onze gemeente op 17 en 19 april 1945. De enthousiaste medewerking van een aantal van onze leden, die er voor zorgden dat van de gehele gemeente informatie en foto's beschikbaar kwamen heeft onze taak aanmerkelijk verlicht. Graag willen wij deze leden, zonder het noemen van namen, hiervoor hartelijk bedanken.

Een uitzondering willen wij maken voor de dochter van wijlen burgemeester I. N. Th. Diepenhorst, die ons een tweetal plakboeken ter beschikking stelde van haar vader, waaruit wij onbeperkt hebben mogen putten. Onze hartelijke dank voor deze geste.

Bewust hebben wij ons bij de samenstelling van dit nummer beperkt tot de periode kort voor de bevrijding, de bevrijding en de direkt daarop volgende periode van herstel.

W. Terwel.

De bevrijding van Epe

ebieleg noT

De juiste datum waarop Epe zich bevrijd kon noemen is altijd een beetje controversieel geweest. Voor de één was van bevrijding sprake nadat de eerste geallieerde soldaat zich had laten zien; voor de ander was dat nadat de tanks door Epe waren getrokken. Wij zullen proberen daar wat duidelijkheid in te brengen.

Eind maart 1945 waren de Canadese troepen druk bezig om vanuit Duitsland Twente en de Achterhoek te zuiveren van Duitsers. Op 30 maart werd Dinxperlo bevrijd, op 2 april Enschede en daarna Hengelo, Delden, Zevenaar en Goor. Langzaam kwam de bevrijding deze kant uit: Doesburg, op 8 april Zutphen en op de 12e Deventer. Het kanongebulder was inmiddels duidelijk hoorbaar geworden en Epe wachtte in spanning af. Sommigen dachten dat de omgeving van Epe ideaal voor de Duitsers zou zijn om een laatste „Ardennenachtig” tegenoffensief te beginnen en joegen hun dorpsgenoten met hun voorstellingen de stuipen op het lijf. Enige hoop op een goede afloop putte men uit de aanblik van de vele Duitsers die door het dorp trokken: vermoeid, ongeschoren, in kleine groepjes of op eigen gelegenheid, vaak ongewapend. De hier geleverde Duitse troepen maakten zich klaar om de vijand op te houden door een aantal vernielingen te plegen.

Op 17 april trekken de Canadezen Apeldoorn binnen. De laatste Duitsers verlaten Epe, maar niet nadat zij de bruggen over het kanaal hebben opgeblazen. Hetgeen strategisch bekeken, vanuit hun oogpunt, nog niet zo gek was. Geen enkel nut had echter het opblazen van de Hoofdstraat ter hoogte van het postkantoor, toen gevestigd ter hoogte van de huidige Edah. Met een geweldige knal werd een groot gat in de weg geslagen met vrijwel volledige vernieling van het postkantoor en enkele winkelpanden. Zinloos, want het was niet moeilijk een omweg te vinden.

Maar goed, de Duitsers waren nu tenminste weg. Waren wij nu bevrijd? Of alleen maar niet meer bezet? Daar maakte zich op dat moment niemand druk om. De bezetter was weg en dat moest gevierd worden! De straat op, oranje op de borst, de vlaggen uit. Een Canadese motorrijder krijgt de dag van zijn leven als hij bestormd wordt door een enthousiaste menigte. Hij deelt zijn sigaretten uit en rijdt terug naar Apeldoorn.

's Middags verschijnt burgemeester Diepenhorst op het gemeentehuis. Hij heeft het gezag weer overgenomen van zijn „tijdelijke vervanger”. Een Nederlands sprekende Canadese officier, Jhr. J. A. Stoppelaar-Blijdestein, verschijnt die de op de Markt samengestroomde menigte (het hele dorp was daar samengekomen en zou daar de hele dag blijven, het is nimmer meer zo lang druk op de Markt geweest als die dag) vertelt dat Epe nog helemaal niet bevrijd is omdat zijn flank niet gedekt is, dus weg vlaggen, oranje en burgemeester. De Eper bevolking, nuchter als altijd, trekt zich daar niet veel van aan: de Duitsers zijn toch weg? Nou dan. Toch dook de burgemeester,

zij het kort, weer onder. De B.S. beginnen met het oppakken van Duitsers en NSB'-ers.

Als de volgende dag verstrijkt zonder dat een tank in zicht komt, beginnen velen zich een tikkeltje onbehaaglijk te voelen. Maar dan, op donderdag de 19e is het zo ver: met veel lawaai trekken zij door het dorp. 's Avonds keren zij terug. De vlagen mogen nu definitief uit en „Het wapen van Epe” wordt een vooroorlogse oranjabitter geschonken: gratis! Voor sommigen gaat een nieuwe wereld open. Zoals voor mijn neefje, toen 4 jaar oud, nadat mijn grootvader de radio uit de schuilplaats tevoorschijn had gehaald. Mijn neefje liep er met grote verwonderde ogen enkele malen omheen en zei toen tegen de nieuwslezer, die verslag deed van de vorderingen op de verschillende fronten: „Meneer, meneer, blijft u misschien ook een eitje?”.

Die middag, een zachte en zonnige namiddag die niemand ooit zou vergeten, werd de bevolking uitgenodigd voor een plechtigheid om 19.00 uur op het Marktplein. De burgemeester wordt officieel in zijn oude functie herbenoemd door de gemeentesecretaris, de heer Van der Roest, en de driekleur wordt plechtig gehesen in de vlaggemast op het balkon van het gemeentehuis. Toen de Koninklijke Harmonie voor het eerst sinds jaren het volkslied inzette klonk uit honderden kelen het Wilhelmus... De burgemeester werd op de schouders gehesen.

In de eerste maanden na de bevrijding zou nog een avondklok na 22.00 uur blijven gelden. Ook het reizen was nog slechts mogelijk met een vergunning uitgegeven door het Commissariaat Militair Gezag te Apeldoorn, of door een vrijstelling uitgegeven door de Allied Expeditionary Force.

De Canadese troepen waren een tijdje blijven hangen om op adem te komen. Na hun vertrek kwam een bedankbrief voor de genoten gastvrijheid, getekend door E. D. Nighswander, L.kol RCA, commandant 5 Cdn Field Regiment RCA. Na zes jaar mocht koninginnedag, op 31 augustus, weer gevierd worden. Op de 29e werden er twee wijdingsdiensten gehouden in de Grote Kerk. Sprekers waren ds J. Rook (gereformeerd) over „Herdenking Gevallen”, burgemeester dr I. N. Th. Diepenhorst „Dank aan God”, ds W. F. H. ter Braak (Nederlands-hervormd) „Bevrijd waartoe” en de evangelist L. Keyzer over „Is het vrede en zijn wij vrij”. Ds W. F. H. ter Braak – die tijdens de oorlog vanaf de preekstoel geen blad voor zijn mond had genomen en die tijdens het grootste deel van de oorlog naar iedere dienst was gegaan met een koffertje met kleren en toiletgerei omdat hij stellig verwachte opgepakt te zullen worden vanwege zijn teksten – zei onder meer: „...Thans schijnt het alsof de ene helft van Nederland bezig is de andere ter verantwoording te roepen over haar houding tijdens de oorlog. Dat is in zekere zin noodzakelijk. Maar het gevaar voor huichelarij ligt voor de hand. En het gevaar: gerechtigheid te noemen wat in de grond alleen maar is: wraakzucht en leedvermaak... ...En nu: aan het werk! De jongeren staan te popelen... Wij ouderen verheugen ons juist voor u zozeer, dat aan het tijdperk van onderdrukking een einde is gekomen en dat

gij thans uw vleugels wijder mocht uitslaan dan gij het in jaren hebt kunnen doen. Wij verwachten dan ook veel van u. Ons diepgetroffen vaderland heeft u zo broodnodig, heeft zo nodig uw toegewijde kracht... Dat gij beseft: met rondhangen en lanterfanten is niemand, en gij zelf allerminst, gediend. Vrijheid, die tot losbandigheid ontaardt is misbruikte vrijheid..."

Op donderdag de 30e was er een sportdag op het voetbalterrein en 's avonds, bij slecht weer, zang door de gezamenlijke Eper koren met muziek van de accordeonvereniging „Kunst na Arbeid“.

Op vrijdag de traditionele optocht van de schoolkinderen en de toespraak door de burgemeester. Daarna vogelschieten (een houten vogel), een allegorische optocht, nogmaals vogelschieten, ringrijden op losse paarden, hardrijden met hindernissen op losse paarden. 's Avonds was er een gekostumeerde optocht, dansen en vuurwerk.

De eerste herdenking, in mei 1946, werd gehouden middels een kranslegging bij een provisorisch monument dat geplaatst werd op het gazon bij de Grote Kerk. Op zondagavond 31 augustus 1947 werden voor het eerst weer de kerkklokken in de Grote Kerk geluid. De klokken waren tijdens de oorlog door de Duitsers gevorderd om er kanonnen van te gieten.

W. van Putten.

Dinsdag 17 april 1945

De zon schijnt! Het belooft een mooie dag te worden. Met Jaap, de zoon van veldwachter G. Post, sta ik voor de Albinowinkel aan de Dorpsstraat (de huidige schoenenzaak van Neijenhuis) en wij praten over de dingen die de laatste uren zijn voorgevallen.

De Duitsers zijn uit het dorpsbeeld verdwenen.

Afgelopen nacht hebben zij nog een groot gedeelte van de langs de straten liggende telefoondraden bij elkaar gerold en ingeladen.

Twee buitgemaakte Renault pantserwagens, waaraan men onder de Eierhal dagenlang gesleuteld heeft om ze weer aan het lopen te krijgen, zijn bij het kantoor van de NV Industrie, het Haackshuis langs de kant van de straat gereden en daar met de nodige springstof opgeblazen.

Oorspronkelijk had men ze onder de Eierhal tot ontploffing willen brengen, doch bezorgde burens hebben het voor elkaar gekregen dat dit niet gebeurd is. Een aantal bomen heeft men bij het Haackshuis over de straat laten vallen als wegblokkade.

Ook net voor de bocht van de Eperweg bij de „Eimar” heeft men de nodige bomen over de weg doen vallen en daarmee ook daar de doorgang geblokkeerd. Dan komt er rumoer uit de richting Apeldoorn. Wij kijken de ogen uit! Stapvoets komt daar een Canadees militair op een motor aanrijden.

Langzaam, alle kanten uitkijkend, machinepistool voor de borst, rijdt hij richting Epe. Wij lopen er achteraan.

Bij de boomversperring bij de „Eimar” moet de motorrijder nog al capriolen maken om langs de barricade te komen. Als de Canadees in de richting van

Epe is verdwenen, komen van alle kanten buurtbewoners aanzetten met zagen en bijlen en gaan de boomversperring daarmee te lijf. Op kruitwagens verdwijnt het hout naar de verschillende huizen in de buurt als welkome aanvulling op het brandstofrantsoen. Als onze bevrijder na enige tijd weer van de kant van Epe komt aanrijden is er al een doorrit voor hem vrijgemaakt. Later, als ik thuis verslag doe van onze belevenissen, hoor ik dat een kwartier voordat de Canadees door ons dorp kwam mijn buurman Hennie Hulleman bij het melkhalen op de Hegge nog zijn fiets door een Duits militair werd afgenomen...

W. Terwel.

A. C. VAN VLIET

Tonograaf

VAASEN

9de Juli 1945

Dinsdag 11 45

Wet de Edelebare Heer

Bij de eerste bespreking
morgen van Vaassen Gen. Epe, woude ik om
enige foto's van de bespreking gemaakt.
Bij deze opnamen maakte ik wel ook een eerste
overzicht van Vaassen, na een lange onder-
dink periode. Het blij met uw bevestiging,
en begin met de bereikte resultaten, en de
wij te hier enige exemplaren te zullen er
nog enkele volgen. Wij hopen dat de deze
foto's van ons wilt ontvangen en wij
blijven met de meeste

Hoogachtung

uw dw Dienaar

Fotokunst de Linnestraat

A. C. v Vliet

Bevat

ORANJE-FEEST

VAASSEN

Programma van Donderdag 30 Augustus a.s.

- **1 uur:** Opening van het feest met toespraak en plechtig hijschen van de nationale vlag op de feestweide. Aller aanwezigheid dringend gewenscht.
- **2 uur:** Allegorische optocht.
Opgeven bij den Heer J. IN 'T HOUT, Hoofdstraat G 9, vóór Maandag 27 Augustus a.s. 's middags 12 uur.
Vertrek van het feestertrein.
Route: Jullianslaan, Kerfweg, Bestriweweg, Torenstraatje, Hoofdstraat, Manegeweg, O-Apeldoornschweg, Stationsstraat, Kosterstraat, Hoofdstraat, Jan Mulderstraat, Stationsstraat, Deventerweg, Hongerstraat, Bottert, Deventerweg, feestweide.
- **6.³⁰ uur:** Sportdemonstratie
door de leden van S.V.V. op de feestweide.
- **7 uur:** Gevarieerd programma van muziek, zang en toneel,
met medewerking van de fluitclub der O.L.S., Kinder- en Mannenkoor, Katholieke- en Christelijke zangvereniging, Katholieke toneelclub, enz. en van het pubbel.

Programma van Vrijdag 31 Augustus a.s.

- **9-12 uur:** Kinderfeest.
Optocht, spelen, tractatie, uitreiking van herinneringschildje.
- **1.³⁰ uur:** Planten van Vrijheidsboom
in het plantsoen bij het Station, door de eere-leden der Oranje-Commissie: de Heeren W. BROUWER, R. SCHILDER en JOH. G. WESTHOFF.
- **2.³⁰ uur:** Volksspelen op de feestweide.
 1. Ringsteken voor paren op Iorrie.
Opgeven bij den Heer H. MEULEMAN, Deventerweg H 64. Leeftijd: 18 jaar of ouder.
Inleggeld: f 1.—
 2. Krulwagenwedstrijd voor paren.
Opgeven bij den Heer K. H. PRINSEN, Hoofdstr. H 2. Leeftijd: 18 jaar of ouder.
Inleggeld: f 0.50.
 3. Bloempotslaan voor meisjes.
Opgeven bij den Heer H. NIENHAUS, Deventerweg H 171. Leeftijd 12—18 jaar.
Inleggeld: f 0.25.
 4. Boegsprietloopen voor jongens.
Opgeven bij den Heer H. NIENHAUS, Deventerweg H 171. Leeftijd 12—18 jaar.
Inleggeld: f 0.25.Alle deelnemers aan de Volksspelen moeten zich opgeven vóór Maandag 27 Aug. a.s. 's middags 12 uur.
- **6.³⁰ uur:** Gecostumeerd voetbal
op de feestweide door de verenigingen S.V.V. en V.I.O.S.
- **7 uur:** Gecostumeerd bal
op de feestweide. Leiding: de Heer TH. H. HORST.
Inleggeld: f 0.50. Niet vooraf opgeven, deelname vrij.
- **10 uur:** Oranje-vreugdevuur.
De hakenkruisvlag op den brandstapel.

Bezien het succes van den muzikalen rondgang op Donderdag 16 Aug. j.l. twijfelen we niet aan het slagen van het **Oranje- en bevrijdingsfeest.**

Dankt U aan de gevelversiering?

Ons dorp moet er feestelijk uitzien.

Dankt U aan de straatversiering?

Jaren later nog moeten wij oude bekenden begroeten met de woorden:

„Weet je nog van het Oranje-feest in 1945?”

Als de zon niet schijnt dan vieren we feest desnoods in den stroomenden regen.

De beste prestaties.

De hoogste prijzen.

De bevrijdingsfeesten in Vaassen

Wanneer de grootste feestroes na de overgave van de Duitse bezetter enigszins is weggeëbd, wil de Vaassense bevolking plannen maken voor een groots bevrijdingsfeest in combinatie met de viering van de verjaardag van koningin Wilhelmina.

Gebeurde het organiseren van festiviteiten rond het koninklijk huis in het verleden door een uit acht leden bestaand „oranjecomit ”, thans is dit niet zondermeer mogelijk.

Gedurende de oorlog zijn drie leden overleden, terwijl 2 leden door politieke zuivering niet meer in aanmerking komen.

In „Veluwsch Nieuws” van 21 juni 1945 roepen de drie overgebleven leden de Vaassense burgerij dan ook op voor een openbare vergadering op 26 juni. In café „Spoorzicht” (ten plaatse van het huidige „Leienstein”) zal getracht worden om nieuwe leden te kiezen voor aanvulling van het „oranjecomit ”. De vergadering krijgt grote belangstelling. Ruim 100 burgers „uit alle richtingen en standen” tonen hun belangstelling. Het oudste lid van het comité, meester R. Schilder, treedt op als voorzitter. Hij vertelt iets uit de geschiedenis van het comité en herdenkt de overleden leden: Bervoets, Nienhaus en Schutte. Daarna kunnen de aanwezigen hun zegje doen.

Ds H. J. C. van Deelen is de eerste spreker. Hij geeft richtlijnen aan voor een nieuwe oranjecommissie. Andere sprekers voelen meer voor een oranjevereniging. Na stemming door middel van zitten en opstaan blijkt dat de meerderheid voor een oranjevereniging is. Hierbij spreekt ongetwijfeld mee dat de bevolking meer inspraak wil. De heer G. H. Bos komt echter met een tussenvoorstel en wel een oranjecommissie met een beknopt reglement, waarin opgenomen een lijst van jaarlijks af te treden leden. De openbare jaarvergadering kan dan ieder jaar de commissie aanvullen, de financiële zaken bekijken en op de werkwijze van de commissie eventueel kritiek uitoefenen.

Gemeenschappelijke

Dank- en Wijdingsdienst

in de Ned. Herv. Kerk te
Vaassen op Donderdag 30

Aug. 10 u. v.m.

Ds. van Deelen:

„Geen oorlog is nog
geen vrede”!

Ds. Rook:

„Hoe zijn de helden ge-
vallen!”.

Mej. M. Nieweg:

Slotwoord.

Met medewerking van Man-
nenkoor en Solozang.

Collecte voor de wederop-
bouw van getroffen kerken
en gebouwen.

*Het thema van ds Van Deelen
heeft nog niets van zijn
actualiteit verloren.*

Dit voorstel wordt overgenomen. Vervolgens wordt voorgesteld een geheel nieuwe commissie te kiezen uit de aanwezigen, en wel 12 leden en zodanig dat alle „stromingen” vertegenwoordigd zijn. Het oude comité legt zijn mandaat neer en de volgende Vaassenaren zullen de nieuwe commissie gestalte geven: H. Nienhaus, J. Berkhoff, J. Peters, H. Pol, J. in 't Hout, J. H. van 't Slot, K. H. Prinsen, Th. Horst, H. Hengeveld, H. Meuleman, B. Stouten en H. van Laar. De leden van het oude comité R. Schilder, Brouwer en Westhof, worden bij acclamatie tot ereleden benoemd en dank gebracht voor het vele door hen verrichte werk.

Op 3 juli houdt de commissie al haar eerste vergadering en kiest een dagelijks bestuur, te weten: voorzitter H. J. van 't Slot, secretaris J. Peters en penningmeester Th. Horst. Enkele sub-commissies worden gevormd en onderwerpen aangedragen van volksspelen en dergelijke die op de bevrijdingsfeesten kunnen plaatsvinden, zoals kinderfeesten, gecostumeerd voetbal, allegorische optocht, massazang, versiering van straten en huizen. Ook het planten van een vrijheidsboom komt aan de orde.

Er zijn dus plannen genoeg doch de uitvoering hiervan kost de nodige vindingrijkheid. Wij kunnen ons nu nauwelijks meer voorstellen welke problemen er allemaal moeten worden opgelost. Op een groot aantal personen moet een beroep worden gedaan om de benodigde attributen in handen te krijgen. Ook de commissieleden zelf dragen hun steentje bij en voor een toch simpel programma-onderdeel, het vlag hijsen blijkt dat duidelijk: Berkhoff zorgt voor de vlaggestok, Stouten voor touw en Horst voor de vlag.

Ook Vaassens Fanfare werkt mee en wat de consumptie betreft doet het Corps de suggestie om voor karnemelk te zorgen in plaats van de gebruikelijke oranjebitter... De NV Industrie zal voor elk van de schoolkinderen een herinneringseembleem maken, waarvan de kosten f 0,30 zullen bedragen. Gelukkig komen er ook nog enkele meevallers: het oude comité heeft de penningmeester nog f 50,- kunnen overhandigen. Bij de Venz kunnen 25 halve onsen chocoladepoeder en 30 halve onsen chocoladehagelslag worden afgehaald en misschien nog een reep chocola voor elk kind.

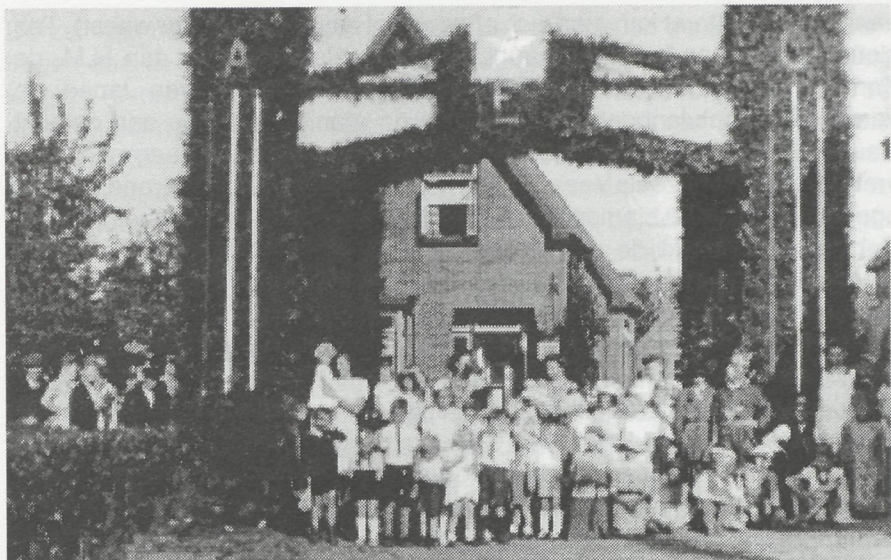
Als er voldoende suiker- en boterbonnen worden ingeleverd, krijgen de kinderen elk 2 koppen chocola en twee gebakjes. Berkhoff zal proberen bij diverse boeren 500 liter melk bij elkaar te brengen. Bakker Prinsen zegt dat er voor 1000 gebakjes 20 pond boter en 38 pond suiker nodig is.

Per schoolkind heeft de commissie f 0,20 beschikbaar voor prijsjes.

Voor de allegorische optocht komen 4 prijzen van gebak en eervolle vermeldingen. Voor de straatversiering zijn er geldprijzen van f 25,-; f 15,-; f 10,- en f 5,- en eervolle vermeldingen.

Voor de gevelversieringen zijn kunstvoorwerpen beschikbaar.

De heren In 't Hout, Pol en Van Laar mogen voor de volksspelen in totaal f 150,- aan prijzen besteden. De heer Pince v. d. Aa mag met zijn ijscokar op het feestterrein staan maar moet wel f 25,- staangeld betalen. Voor de watervoorziening op de feestweide zal loodgieter Oostendorp een pomp

De bevrijdingsboog van de Torenstraat.

De bevrijdingsboog van de Krugerstraat.

aanleggen (achteraf kan men zich afvragen of dit wel nodig is geweest). Ten slotte besluit men om op 31 augustus een gelukstelegram aan H.M. de Koningin te zenden. Ter gelegenheid van de capitulatie van Japan, zo vermeldt het notulenboek, organiseerde de oranjecommissie een optocht waaraan alle verenigingen hun medewerking gaven en tot een spontaan vreugdefeest werd zoals Vaassen nog nooit had gekend. Ontroerend was het ogenblik toen op het stampvolle marktplein allen het Wilhelmus meezongen. Vol vertrouwen ziet de oranjecommissie dan ook de bevrijdingsfeesten tegemoet. Voor het eerst moet een programma van twee dagen worden ingevuld zonder kermisvermakelijkheden.

Maar zelfs de beste organisatie staat machteloos als de weergoden niet willen meewerken.

Het weer was dermate slecht dat de geplande festiviteiten één dag werden opgeschoven. Het kinderfeest op 31 augustus ging wel door maar mislukte jammerlijk door de kou en de regen. De warme chocola vergoedde veel en het uitgereikte herinneringseembleem was voor de kinderen een blijvende herinnering aan dit bevrijdingsfeest. De allegorische optocht mocht zich verheugen in de overweldigende deelname van 62 personen.

Op de tweede feestdag – 1 september – werd ook de vrijheidsboom geplant door de ereleden van de oranjecommissie.

**Gevraagd te Nunspeet voor
30 Aug. a.s.**

**Een Boerendraaimolen
of iets dergelijks.
Brieven met condities aan
het Oranje Bevrijdings Co-
mité te Nunspeet.**

Nunspeet deed nog moeite om een draaimolen bij de feesten te krijgen. Zou het de bedoeling zijn geweest dat boeren de molen in beweging brachten?

De feestweide aan de Julianalaan was door de langdurige regen tot een moeras geworden, maar het enthousiasme van de Vaassense feestvierders was zo groot, dat men zich hierdoor niet liet afschrikken. De medewerking aan de volksspelen was enorm. De feestelijkheden werden besloten, en nu citeer ik secretaris Peters: „Met een oranje vreugdevuur, waarin de hakenkruisvlag in vlammen opging, waarvan duizenden toeschouwers genoten. In de heldere zomernacht vormden de telkens oplaaierende vlammen en de hoogopspattende vonken een schonen schouwspel dan het kostbaarste vuurwerk...”.

Voor het beoordelen van de gevel- en straatversieringen was door de oranjecommissie een deskundige jury benoemd, bestaande uit de dames Horstman en Hullegerie en de heren ds Groenewoud en J. C. N. Mulder. Op hen rustte de taak de versieringen te beoordelen.

De zuil aan de Tol werd bekroond met een ereprijs en de versieringen en bogen aan de Veldekster, Kerkweg, Stationsstraat en de Hegge/Eperweg kregen respectievelijk de eerste tot en met de vierde prijs. Ook bij de gevelversieringen werden prijzen uitgereikt. Het kantoor van de NV Industrie (het Haackshuis) kreeg de eerste prijs. De tweede prijs kreeg de meesterswoning van de O.L.-school van de familie Horstman en de woning van de familie Smolders aan de Stationsstraat mocht de derde prijs in ontvangst nemen. Niet iedere straat was tevreden met de beoordeling door de jury. De buurtvereniging van de Torenstraat had vast op een prijs gerekend maar viel buiten de boot. Dit was eigenlijk dubbel erg. Bij veel regen stond de Torenstraat bij de eierhal geheel onder water en de vooruitziende Torenstraatbewoners hadden dan ook een advertentie in „Veluwsch Nieuws” opgegeven met als tekst: „Veerknecht gevraagd tijdens de feestdagen voor het veer bij de eierhal. Hoog loon”. De redactie weigerde de advertentie te plaatsen, met als gevolg dat deze op een groot stuk karton werd getekend en in de etalage van kleermakerij Wools aan de Torenstraat werd gehangen. Deze actie had in zoverre succes dat na de feestdagen in het „Veluwsch Nieuws” onder de titel „Dorpshumor” er toch nog enige aandacht aan werd gewijd. Dit was voor burgemeester Diepenhorst te laat, want hij reed tijdens de feesten met zijn auto, in gezelschap van wethouder Wagenaar, door de Torenstraat en bij de waterpartij aangekomen durfde hij er niet door te rijden en ging weer terug. Het buiten de prijzen vallen van de Torenstraat was voor één van haar bewoners aanleiding een fraaie tekening van de jury te maken compleet met paraplu en donkere bril. Mijn vader kreeg deze tekening door de tekenaar R. Tiemens op een buurtfeest aangeboden.

W. Terwel.

De bevrijding van Emst

Elke dag is er één, men blijft hoop houden „wanneer zijn wij bevrijd!“. Elke dag brommen de zware Engelse vliegtuigen en Amerikaanse bommenwerpers over in grote groepen. Zij komen uit het westen naar het oosten richting Duitsland, want alle Duitse steden moeten stuk, plat, Duitsland moet kapot! Dat is de bevrijding voor de mensheid, hoe lang zal dit nog duren. In de omgeving van de Laarstraat, op de Enk en bij het Olde Kamp zitten nog groepen Duitsers met afweergeschut. De Duitsers zijn erg zenuwachtig op dit moment, gevaarlijk, je kunt merken dat er geen orde meer is.

De Canadezen komend uit de richting Vaassen naar Epe.

Hoe lang gaat dit nog duren, weer komen vliegtuigen over, hele groepen, net vogels, hoog in de lucht richting Duitsland. Wat een gekke wereld, bij de één dood, verwoesting, bloed en tranen, bij de ander hoop op bevrijding. Maar het duurt al zo lang; wanneer zijn wij in Emst nu echt vrij?

Na vijf jaar weet je niet meer wat dat is, er komen ook nu nog steeds mensen uit het westen, of vanuit de richting van Vaassen met karretjes lopen voor eten. Wat een gekke tijd! En toch hebben wij in Emst het gevoel dat wij snel vrij zijn.

Hoofdweg Emst. Rechts fietsenwinkel Witteveen.

Café „De Nieuwe Kroon” van de familie Steenbergen.

Dinsdag 17 april 1945.

Geallieerde jagers zwalken als vogels door de lucht, loerend op hun prooi en wij juichen als ze pijlsnel naar beneden schieten, recht op hun doel af. Wij wrijven onze ogen uit! Weg zijn de moffen! Niet wetend of wij goed hebben

Donderdag 19 april 1945.

*Ondergrondse commandopost bij Draaier aan de Hoofdweg
(nu Willy van Essen).*

gezien en wij wrijven voort, de hele dag, zijn de moffen weg?

's Avonds gaan wij het dorp in, naar café Steenberg (de Nieuwe Kroon/Blue Sky). Komt er muziek en dansen? Ook zien wij een Canadees op een motor richting Epe. Maar snel komt er bericht: „Allen snel naar huis, vlaggen weg, er zitten nog Duitsers op de Enk en in de bosjes bij de Laarstraat”, en nog is het niet veilig.

Woensdag 18 april 1945.

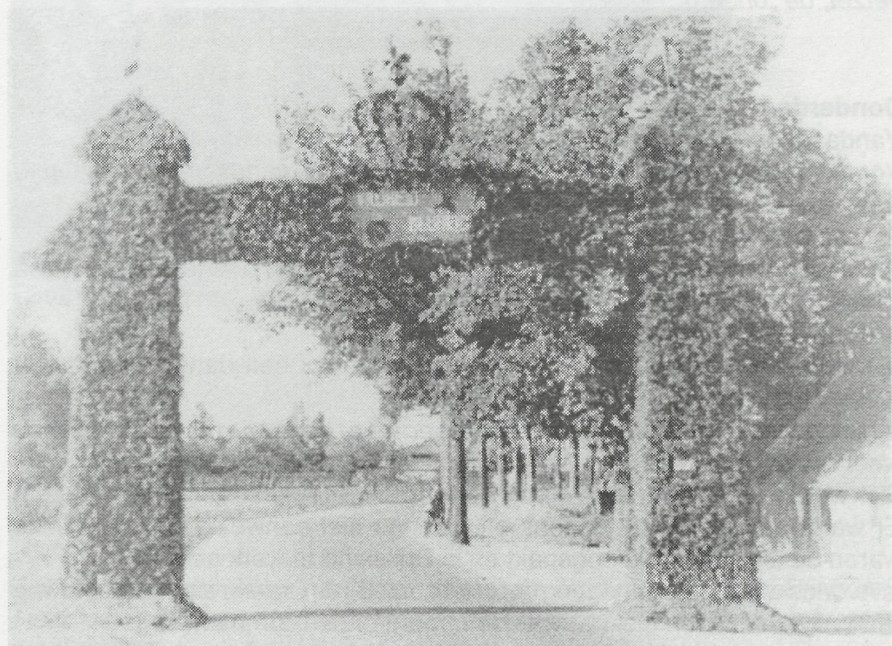
Er komen groepen Duitsers over de grote weg vanuit de richting Epe. Zij lopen richting Emst, de Oranjeweg op en hebben pinken, koeien, paarden en karren bij zich, die hebben zij onderweg gevorderd.

Er komen ook Engelse vliegtuigen laag over voor controle of de Duitsers weg zijn uit de Enk.

Een Engels vliegtuig schiet een paard dood bij Tinus Berkhoff aan de Eperweg voor het huis, het wordt geslacht bij Johan Nijkamp.

's Avonds komt de muziekvereniging bij elkaar in café Steenberg. „Wij willen blazen, wij moeten blazen, na vijf jaar bezetting de straat op!”.

Het publiek staat buiten, de deuren open, maar het mag nog niet want wij zijn nog niet officieel vrij, en mogen niet de weg op. Wij hebben wel meer gedaan wat niet mocht. Dan doen wij het zo, en zo klinkt de muziek binnen en staan de mensen buiten te dansen.

De bevrijdingsboog aan de Eperweg ter hoogte van de Schaapskooi bij Berkhoff.

Wagenoptocht bevrijding Emst.

Uitbeelding concentratiekamp, palen met prikkeldraad op de wagen, dwangarbeid, stenen bikken, opbrengen van N.S.B.'ers en mensen uit het verzet, de „ondergrondse”.

Donderdag 19 april 1945.

Vandaag, de grote dag: „WIJ ZIJN VRIJ!”.

Voor de middag Canadese tanks en wagens komen vanuit Vaassen richting Epe, door Emst.

O, wat mooi is het feest! Daar zijn ze dan, de Tommy's.

Wij staan aan de weg en zwaaien met vlaggen en oranje linten, geven bloemen aan de jongens. Wij krijgen chocolade, sigaretten en kauwgum waar je maar op bleef kauwen.

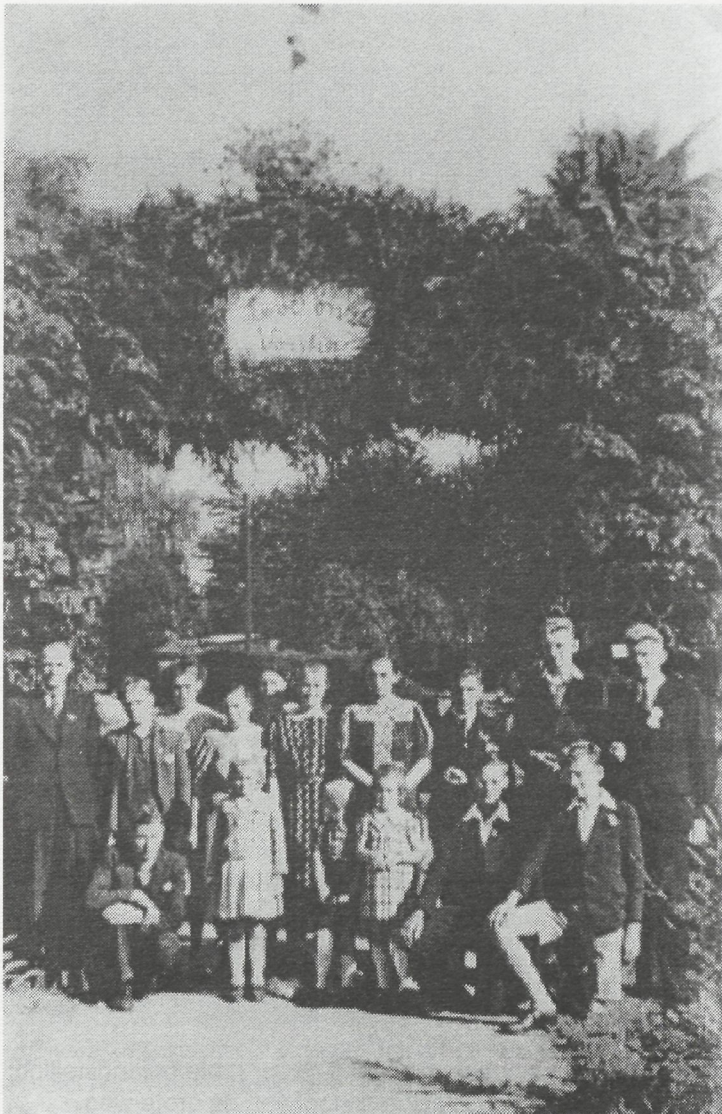
„Er waren hele knappe jongens bij, je zou er wel een dansje mee willen maken”.

's Middags gaan wij naar café Steenberg, daar speelt de muziekvereniging weer onder de naam Prins Bernhard (dit was sinds 1944 verboden).

Ook werd er veel gedanst en er was ook nog enige teleurstelling in de vreugde. Er waren verschillende jongens en mannen niet aanwezig in Emst. Deze waren de afgelopen tijd opgepakt en in Duitsland te werk gesteld.

's Avonds was er een rondgang door het dorp. Bij G. Draaier aan de Hoofdweg (nu Willy van Essen elektra) was de ondergrondse commandopost.

Wij hebben gezien hoe hier nog met de bevrijding een SS-er in burger werd opgepakt, met een geladen revolver, hij werd overgedragen aan de binnenlandse strijdkrachten.

De boog in de Vijgenkampsweg in Emst met de buurt er voor.

Achterste rij van links naar rechts: Johan Nijkamp, Herman Dijkgraaf, Hendrikje Nijkamp, mevrouw Van Putten, Marietje Vosselman, mevrouw Nijkamp, mevrouw Ten Hove, J. van Putten, Berend ten Hove en Tinus ten Hove. Voorste rij: Gerrit Dijkgraaf, Mientje Nijkamp, Riny ten Hove, Jopie van Putten, Hendrik Nijkamp en Henk ten Hove.

*Versierde wagen met de bevrijdingsoptocht.
Opschrift: „De tijd van eigenbouw”. Buurt Eperweg, Westendorp.*

Ook bij café Nol Huis in 't Veld (nu café Van de Schepop) was muziek en dansen.

En zo ging donderdag 19 april al feestend tot laat in de avond de geschiedenis in als dag der bevrijding.

Vrijdag 20 april 1945.

De muziekvereniging maakt weer een rondgang onder grote belangstelling. Zij gaan richting Burgemeester van Walsumschool aan de grote weg.

Achter de school op het plein wordt een grote brandstapel gemaakt met het moffen- en vlooiestro uit de school (hier waren de Duitsers in de oorlog ingekwartierd).

Dit stro werd op een hoop gebracht door mensen die met de Duitsers hadden geheuld en nu waren opgebracht door de ondergrondse.

Men hing in de brandstapel het portret van Hitler, zodra dit vlam vatte, zette de muziekvereniging onder gejuich van het publiek, het aloude Wilhelmus in. De hele week was er nog feest met optochten in Emst.

Vrijheid, blijheid!

Op 31 augustus 1945 werd er het eerste koninginnefeest gevierd, tevens bevrijdingsfeest.

Ernst was zo groots versiert, met bogen op het Handel, Hanendorp, Laarstraat en Vijgenkamp.

Er werd door de muziekvereniging daar nu gespeeld, omdat er met de bevrijding geen tijd voor was.

Henk Kloezeman.

Bronnen:

Mevrouw Broekhuis-Nijkamp, de heer G. Vos en Notulenboek muziekvereniging Prins Bernhard.

Afscheid van de Canadezen in augustus 1945

Vertaling van een brief, gedateerd 21 augustus, die door de regimentscommandant aan de Eper burgemeester werd gestuurd:

Dr. I. N. Diepenhorst, Burgemeester van Epe. Epe, Holland.

Hooggeachte Heer,

Binnen enkele dagen zal mijn regiment Epe verlaten en het is mij aangenaam vóór het vertrek U, en door Uw bemiddeling, de burgerij van Epe te bedanken voor de vriendelijke gastvrijheid betoond aan officieren, onderofficieren en manschappen van het regiment gedurende ons kort verblijf in Uw stad. (!).

De hulp, verleend door U persoonlijk en door andere burgers en de ons bewezen vriendelijkheden, hebben er veel toe bijgedragen ons bezoek aangenaam te maken. Wij zullen onze prettige kennismaking met Epe altijd in herinnering houden.

Met vriendelijke groeten, Uw,

get. E. D. Nighswander, L. Kol. R.C.A., Comm 5 Cdn. Fd. Reg. R.C.A. Can. Exp. leger.

Verslag over de bezetting en bevrijding van Oene

Vrijdag 10 mei 1940. Vier uur in de morgen. Wij werden wakker door vliegtuiggeronk hoog in de lucht. Niet van één, doch van vele vliegtuigen. Zij vlogen van het oosten naar het westen. Bange vermoeders rezen in ons op. Wij herinnerden ons dat het Eper krantje enkele dagen geleden, woensdag 8 mei, onder de laatste berichten vermeldde dat de periodieke verlopen waren ingetrokken als voorzorgsmaatregel tegen de „toenemende onzekerheid in internationalen toestand”. Zou het nu oorlog zijn? De Nederlandse radio zond in de vooroorlogse jaren vanaf 12 uur middernacht tot 8 uur 's morgens geen programma's uit. Toch zetten wij op de vroege morgen van 10 mei 1940 om 4 uur de radio aan en jawel hoor, diverse berichten over de koers van vijandelijke vliegtuigen die een aanval deden op Nederlands grondgebied. Om 8 uur in de morgen, voorafgaande aan de nieuwsdienst, allereerst H.M. Koningin Wilhelmina met een proclamatie dat Nederland in oorlog was met Duitsland. Al spoedig hoorden wij enkele knallen, de schipbrug in Deventer ging de lucht in; later op de dag ondergingen (in de volksmond) de Pandersbrug over de grote wetering bij Oene en de Horsterbrug over het kanaal tussen Epe en Oene hetzelfde lot. De oorlog in ons land duurde maar 4 volle dagen. Gedwongen door de overmacht moest Nederland zich overgeven en volgde de Duitse bezetting. Maar al was het verzet gebroken, ondergronds ging het voort in Nederland, ook in Oene.

Op 9 maart 1945 kreeg Oene een logeetje uit Weesp, G. L. van Laar. Hij was toen 11 jaar en in een slechte conditie als gevolg van de hongerwinter. Samen met zijn vader, waar hij achterop de fiets zat met 1 gewone en 1 houten band, vertrokken zij op 8 maart vanuit Weesp. Ook zijn 4 jaar oudere zusje ging mee. Zij overnachtten in Apeldoorn bij de grootouders, 15-jarig zusje bleef daar achter, vader en zoon vertrokken na de overnachting richting Oene, waar zij na aankomst hartelijk werden ontvangen in de boerderij van de familie Bonhof.

Vader Van Laar is ongetwijfeld niet zonder meer met voedsel later weer naar Weesp teruggekeerd, achterlatende zijn elfjarige zoontje, die pas na de bevrijding weer herenigd zou worden bij zijn ouders en 2 zusjes.

Vijfentwintig jaar later, in 1970, heeft de toen 36-jarige heer G. L. van Laar zijn belevenissen in Oene, de hongerwinter en de bevrijding laten publiceren in het Eper krantje „Veluws Nieuws” die in haar nummer van vrijdag 1 mei 1970 er een hele pagina aan heeft gewijd. Bijzonder interessant om dat nog eens weer te herlezen. Over het dialect waarmee de elfjarige jongen te maken kreeg, onderduikers bij de naaste burenen op de boerderij van Hanekamp en later het verschrikkelijke bombardement dat Oene trof, en tenslotte de bevrijding.

Het laatste halfjaar van de oorlog. De heer J. G. Aalberts uit Oene vertelt hierover: ik was van beroep bakker en woonde toen aan de Houtweg 3.

Getrouwd in 1939 kregen mijn vrouw en ik inkwartiering van een Duitser, Kaiser, die een hoge functie bekleedde in het Duitse leger. Hij was altijd zeer correct en beleefd voor ons. Persoonlijk verklaarde hij deze oorlog nooit gewild te hebben. Wij namen dat gezegde van hem voor kennisgeving aan. Toen er bij ons eens een roggebrood gestolen was en wij dat aan hem vertelden, werd hij erg kwaad en zorgde ervoor dat wij hiervoor extra meelbonnen kregen. Zo werd het gestolen roggebrood weer vergoed.

De Duitsers hadden een centrale keuken ingericht in het verenigingsgebouw van de kerk. Tegen de muur van dat verenigingsgebouw heeft men weleens zojuist geslachte varkens gezien, die op een ladder hingen voor afkoeling. 's Nachts hingen zij binnen in verband met rondlopende katten en honden. Hotel „Dorpszicht”, in het centrum van Oene, evenals de openbare lagere school, lagen vol met Duitse soldaten.

Ook de pastorie en bijgebouwen van de kerk hadden inkwartiering, aldus de heer Aalberts. De Duitsers hadden een kamer gevorderd bij slager De Boer aan de Houtweg voor inrichting van een centrale administratieve meldpost. Kabels lagen vanaf de pastorie naar die meldpost. Die kabels lagen zomaar bovengronds dwars over de weg, wat een levensgevaarlijke situatie was.

In Oene was een ongetrouwde man, Banga geheten, die werkzaam was op de boterfabriek „De Hoop” in Oene. 's Zondags bezocht hij de kerkdiensten in de Oener kerk. Toen op een zondag tijdens de kerkdienst melding werd gemaakt van een waarschijnlijk ophandenzijnde razzia onder de mannelijke bevolking, vluchtte hij de kerk uit, liep door het tuintje van de koster en belandde daarna via de achtertuin van de bakkerij bij ons aan de Houtweg, aldus de heer Aalberts, die zich dit alles nog heel goed kon herinneren. Alles

is echter nog goed afgelopen. Banga is later getrouwd met Engeltje Bronsink uit Oene, het echtpaar is naar het buitenland vertrokken.

Op last van de Duitsers werd in Oene het electrisch licht uitgeschakeld. Het hele dorp moest bij avond en nacht verduisterd wezen. Men behielp zich met petroleumlicht en kaarslicht. Ook de fietslantaarns moesten verduisterd worden door afscherming van de kap. Het stiekem aandraaien van de knop zorgde voor electrisch licht in de bakkerij. Dit deed het personeel. Het was echter oppassen geblazen.

Opvallend was in Oene tijdens die bezettingsjaren, dat stand en rang niet aanwezig waren. De mensen waren allen eendrachtig, dat gold ook op godsdienstig gebied.

22 maart 1945.

Op die namiddag, aldus de heer Aalberts, fietste ik met mijn bakkerskar naar huis. Had de klanten bediend. Via de Horthoekerweg passeerde ik rechts de winkel van firma H. C. Heering, links het oude voetbalveld (voor de oorlog werd daar op die weide jaarlijks ook het koninginfeest gevierd). Enkele ogenblikken later was ik thuis. Stond nog in de bakkerij toen er een geweldig lawaai ontstond. Ik vloog naar buiten om te zien wat er aan de hand was. Vanaf bakkerij Visch (nu Slotboom) was alles in een dichte stofwolk omhuld. Spoedig bleek dat een ramp zich voltrokken had boven het rustige dorpje Oene. Bommen waren gevallen vanuit vliegtuigen, de eerste bommen waren terechtgekomen op de weide aan de Horthoekerweg die ik zojuist gepasseerd was. Het bombardement op Oene kostte aan 15 mensen het leven, het merendeel hiervan waren Oenenaren. Een eenvoudige gedenksteen met de namen van de 15 slachtoffers betreffende het bombardement vindt men aan de ingang van het Oener kerkhof.

Het Eper krantje wijdde een lang artikel over de begrafenis die plaats vond op dinsdag 27 maart 1945. Vele Oener families maakten die dag een zware gang naar het kerkhof. Velen van de slachtoffers, die door oorlogsgeweld dodelijk waren getroffen, werden die morgen ter aarde besteld. Zeker de gehele bevolking van het dorp en zijn verre omtrek leefde met de getroffen gezinnen mee.

Er vonden nu op één dag evenveel begrafenissen plaats als anders in een heel jaar.

Het jongste slachtoffer, de 2-jarige Teun Tenkink, stond opgebaard ten huize van het oudste slachtoffer, de bijna 70-jarige heer H. Scholten, omdat de eigen woning daartoe geen gelegenheid meer bood.

De overige dodelijke slachtoffers waren het meisje A. de Roode, de heer J. W. Scholten, de kinderen H. en M. Scholten, de gebroeders B. J. en L. Sterken, de heer J. Nijenhuis en de jongen W. Booneman. Voorts vielen als dodelijk slachtoffer te betreuren de heer J. Vierwinden, die in Heerde begraven is, en de heren D. in 't Hout uit Rotterdam en G. J. de Wilde, die in Vaassen begraven zijn. Voorts werd nog dodelijk getroffen mejuffrouw A. Osterloh, een evacué uit Arnhem.

Er waren na het bombardement onder de burgerbevolking 16 zwaar-gewonden, van wie twee later in een ziekenhuis in Apeldoorn overleden zijn. Het aantal licht-gewonden was niet groot. Die zijn deels in het noodziekenhuis in Epe ondergebracht en deels onder doktersbehandeling ter plaatse gesteld. Door de tijdsomstandigheden konden de begrafenissen niet op de gewone wijze geschieden. 's Morgens vroeg zijn de lijkkasten met de stoffelijke overschotten naar de begraafplaats gebracht om het gevaar van grote colonnes op de weg te vermijden. De eerste begrafenis geschiedde om half 9. De stoffelijke overschotten stonden bij de ingang van het kerkhof opgebaard. De lijkkasten werden onder leiding van de heer T. Platenkamp door de leden van de luchtbescherming naar de groeven gedragen. Zo geschiedde achter elkaar de verschillende begrafenissen, totdat omstreeks 11 uur de laatste kist was neergedaald.

Bij de meeste van deze begrafenissen werd niet gesproken. Na de laatste begrafenis nam (de plaatselijke predikant) ds J. J. v. d. Pol het woord. Na een korte rede besloot de predikant met het bidden van het „Onze Vader”.

In een interview met de krant in april 1990 vertelt oud-Oenenaar Hendrikus Marius Westerink het volgende over die rampzalige dag van het bombardement in Oene:

„Wij waren met ons vieren uit Oene op de ambachtsschool in Epe. Wim, Johan, Gerrit en ik. Wij reden samen op onze fietsen – ja die hadden wij nog, en dat zal wel komen omdat mijn vader fietsenmaker was – na schooltijd richting Oene. De hele dag al vlogen de tweemotorige Mitchell-bommenwerpers over, maar daar trokken wij ons niet zoveel van aan. Ik weet nog dat wij vaderlandse liedjes zongen en plezier hadden. Gerrit zwaaide als eerste af, want hij woonde voor het kanaal en later bereikte ook Johan zijn huis, zodat Wim en ik, die vlak bij elkaar woonden, het laatste stukje door het dorp reden. Ik had mijn kameraad nog maar goed en wel gedag gezegd en thuis mijn fiets tegen de heg gegooid of het leek of de wereld in brand stond. Een angstaanjagend gefluit en gegier ging vooraf aan een serie explosies, drie minuten later gevolgd door een tweede serie ontploffingen. Voordat ik wist wat er aan de hand was, hoorde ik mijn moeder roepen „Woar is de jongen?”. Ik was gespaard, maar mijn vriend Wim Booneman niet.

Met hem vonden 14 andere mensen de dood. Hun namen staan te lezen op het monument aan de ingang van het Oener kerkhof. Slachtoffers van een serie Engelse bommen. Zij waren vermoedelijk bestemd voor de startbanen van de Duitse V-1's, iets over de IJssel, maar zij troffen per ongeluk Oene, het dorpje dat tot die tijd nauwelijks iets van het oorlogsgeweld had gemerkt”.

Een proces-verbaal van het bombardement op Oene op 22 maart 1945 is opgemaakt door Philip Nugteren, toendertijd marechaussee gewest Arnhem afdeling Epe, groep Epe.

PROCES-VERBAAL:
Bombardement te Gene gem. Epe
op 22 Maart 1945.

Naar aanleiding van een op 22 Maart 1945 plaats gehad heb-
bend bombardement te Gene gemeente Epe, heb ik:
HELIP HUUTEREN, Hoofdwachtmeester der Marechaussee behorende
tot opgemelde Groep, hierbij het onderstaande te relateren:
Op Donderdag 22 Maart 1945 omstreeks 16 uur kwamen verschillende
vliegtuigen gevlogen vanuit Noord-Oostelijke richting naar Zuid-
Westelijke richting. Toen bedoelde vliegtuigen boven Gene gemeen-
te Epe waren, werden verschillende bommen uitgeworpen. Volgens
aldaar gelegerde Duitsche militairen zouden er pl.m. 88 stuks
bommen, groot en klein zijn neergekomen. Bij dit bombardement
zijn tot op heden 14 menschenlevens te betreuren, terwijl pl.m.
20 menschen zwaar of licht werden gewond. (het juiste aantal is
nog niet op te geven). De lijken zijn voorloopig geborgen in een
daarvoor geschikt ruimte. De zwaar gewonden zijn overgebracht
naar het Ziekenhuis te Apeldoorn en het Hoed-Ziekenhuis te Epe.
De licht gewonden worden in hun respectievelijks woningen ver-
pleegd. De aangerichte schade aan woningen enz. is groot, vooral
de glasschade. De bovengrondische elektrische lichtleidingen werd
vernield, waarvoor ter voorkoming van ongelukken de noodige maat-
regelen werden genomen. De vernielde bovengrondische elektrische
lichtleiding en telefoongeleidingen zullen door de daartoe be-
voegde instanties met spoed worden hersteld.

Waarvan door mij, op afgelegden ambtsaad dit proces-ver-
baal is opgemaakt, geteekend en gesloten te Epe, den 23 Maart
1945.

Gesien:
De Burgemeester der Gemeente Epe. De Hoofdwachtmeester
der Marechaussee
Ph. Kugteran.

*Afschrift overzigt door den
Mr. W. J. J. van der Vliet en overzigt ook heb
origineel
De w. v. Opgescrevenant
M. J. J. van der Vliet*

M. J. J. van der Vliet
W

In de tweede helft van april 1945 zag men een wanordelijk leger terugtrekken. Je moest zorgen dat je fiets uit het gezicht was, want de Duitsers pikten alles mee wat zij tegenkwamen. Het was veiliger je niet te laten zien, want de Duitsers waren bewapend en konden je in hun desillusie en haat neerschieten. Enkelen in ons land zijn in het zicht van de bevrijding nog neergeschoten.

Bij ons thuis meldden zich nog 2 Duitsers. Schrik alom. Maar zij vroegen slechts om een beker melk. Zij verklaarden te willen proberen Duitsland te bereiken.

En toen was daar eindelijk de bevrijding. De torenklok van Oene begon te luiden. De heer Aalberts vertelt: „Ik kreeg een telefoontje van de ondergrondse of ik de muzikanten van de muziekvereniging „Vriendschap” wou optonnemen. Twaalf kreeg ik er bij elkaar. Daar bij de kerk in het centrum van Oene werd bij herhaling het Wilhelmus gespeeld, en meegezongen door een enthousiaste menigte Oenenaren. Maar bij alle vreugde die er alom was, waren ook veel Oenenaren in rouw gedompeld”.

Vlak na de bevrijding werden er in hotel „Dorpszicht” in Oene, evenals elders in het land, dansavonden georganiseerd voor jong en oud. Ieder danste met ieder. Of je de danskunst meester was of niet, dat deed er niet toe. Als de beentjes maar van de grond kwamen. En dat gebeurde. Soms beide benen tegelijk.

H. Bultman.

B.S.-groep Oene. Bovenste rij van links naar rechts: G. J. Dul, Miene van Tongeren, Adri van Gilst, Joop van Gilst, Marie Platenkamp, Harm Platenkamp. Middelste rij: Freek Montizaan, Tiemen van 't Hul, Teunis Platenkamp sr, Teunis Platenkamp jr, Driekus Vijge, De Jager. Onderste rij: Roelof Riphagen, G. J. van Tongeren, Kees van Reenen.

De laatste oorlogsmaanden in Tongeren

Als schrijver van episodes uit de geschiedenis van Tongeren werd mij gevraagd over de bevrijding in 1945 te schrijven. Daarvoor kon ik terugvallen op een dagboek van mevrouw J. C. Rauwenhoff-van der Feltz. Verder ging ik de kring van bekenden rond om informatie te verzamelen. Het resulteerde niet in een verslag van grote feesten en dolle gebeurtenissen; er viel over die dagen niet veel te vertellen, anders dan „wij zijn vrij!“. Het gevoel van bevrijd zijn, ik was 16 jaar toen het mij overkwam, is bijna niet weer te geven. Bovendien werd het lang niet door iedereen op dezelfde manier ervaren. Als ik er dan toch over probeer te schrijven, dan zal er wat aan vooraf moeten gaan: waarvan werden zij bevrijd?

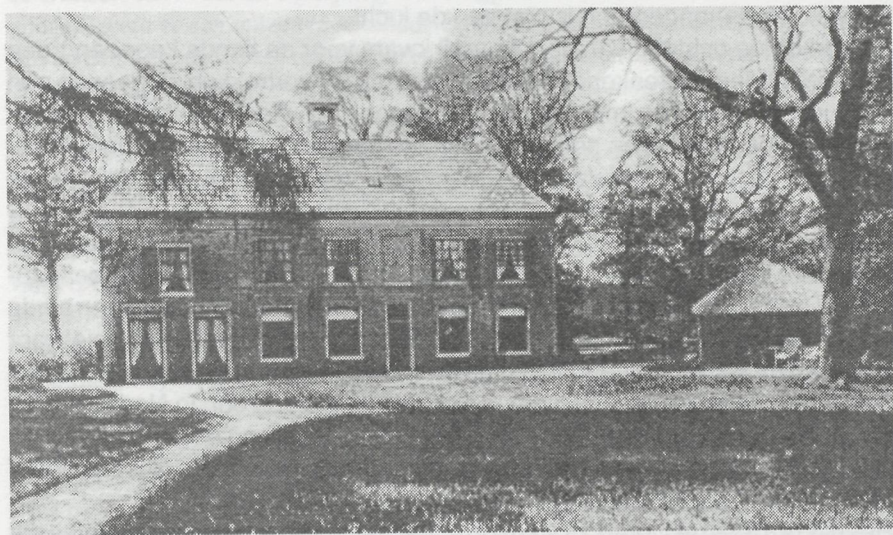
Het accent zal daarbij vallen op gebeurtenissen rond het Oude Huis Tongeren. Daar woonde het echtpaar Van der Feltz-Rauwenhoff, beide 75 jaar, met hun dienstmeisje Aartje van Egteren. Zij hadden op 12 maart 1943 hun huis in Apeldoorn moeten verlaten. Dat was veel gepensioneerden overkomen, maar ook vrouwen van krijgsgevangenen, officieren en gijzelaars deelden dat lot.

In de loop van de oorlogsjaren waren de omstandigheden, zoals iedereen weet, steeds grimmiger geworden. Als wij in september 1944 in Tongeren gaan kijken, dan arriveert daar op de avond van de 26e om 7 uur, temidden van onweer en hagel, een boerenwagen met 22 mensen uit Arnhem. Gevlucht voor de gevechtshandelingen, waren zij drie dagen onderweg geweest. Bij de „Woeste Hoeve“ waren zij beschoten door jachtvliegtuigen. Niemand was gewond geraakt, maar een groot deel van de bagage was doorzeefd door kogels en vernield. Zij werden op Tongeren en Nieuw Tongeren ondergebracht.

En dan komen de inkwartieringen van Duitse militairen, die tot de bevrijding zullen duren. Op 1 oktober 1944 komen 14 militairen in het Oude Huis en „wat erger is,“ schrijft mevrouw Van der Feltz in haar dagboek, „een vrouwspersoon bij den luitenant“. Op 21 oktober vertrekt de troep, zonder dit te melden of afscheid te nemen. Vier dagen eerder hadden zij met 26 officieren en onderofficieren van 's avonds half acht tot 's nachts half vijf een afscheidsfeest gehouden in de grote kamer. De gevolgen laten zich raden. „In de school hadden 40 man een dergelijk feest met meisjes erbij. Wij hopen op een spoedig vertrek“.

Op 8 november komt de volgende groep. Tien man in de grote kamer en een officier boven. De Korrenberg, West Raven, het meestershuis, de school, het huis van Jan van den Bremen (bij West Raven) en de huizen langs de Nuns peterweg moesten worden ontruimd. Bewoners van Tongeren snelden te hulp en hielpen het meestershuis ontruimen en de huisraad op boerenwagens naar schuren te brengen, waar het werd opgeslagen. Met eigen kinderen, Joodse pleegkinderen, onderduikster en evacué's werden de

meester en zijn vrouw enkele dagen opgevangen door de familie De Jonge in hotel Zomerlust in Wissel, waarna zij ander onderdak vonden. Op 13 november waren de militairen uit het Oude Huis alweer verdwenen. En zo ging het door, niet alleen in het Oude Huis, maar ook op alle boerderijen: de boerderij van Koopman zit helemaal vol... bij Vaandring (bosbaas) zijn er vier... bij Brummel wordt de heerd als „Schreibstube” ingericht; oude Gerritje moet op haar 81ste verjaardag uit haar bedstee. Het komen en gaan van militairen was telkens weer bedreigend voor de onderduikers in huizen, boerderijen en in het bos. Bedreigend ook was het afvuren van de V-1 raketten, dat dagelijks de ramen deed schudden. En dan weer vier jachtvliegtuigen boven Tongeren, die het verkeer op de Nuns peterweg beschoten, „dit alles om één boerenwagen, het paard en een varken dood”. Intussen bereikten allerlei hoopgevende en verontrustende berichten de mensen: de Westerschelde is vrij en wordt door Engelse schepen bevaren naar Antwerpen (eind oktober) – de Duitsers hebben dijken doorgestoken waardoor de Betuwe onder water staat en de Engelsen hebben moeten

Het Oude Huis Tongeren.

terugtrekken (begin december) – de hongersnood in de steden is hartverscheurend. Troepen mensen komen uit Amsterdam met karretjes gelopen om aardappelen te halen (eind oktober) – 21 januari, 30° vorst! – vandaag moesten alle mannen van 15-55 jaar zich in Epe melden. Drie voldeden aan dit bevel.

„Onze eetkamer hebben wij tot nog toe, altijd kunnen behouden” werd er opgewekt geschreven, maar voor het overige stond het huis regelmatig op zijn kop: „De soldaten wenschen stookgelegenheid op de Noorderhoekkamer en

de kamer ernaast voor de officieren. Zij breken een gat in de muur naast de kamerdeur van de N.hoekkamer en maken de kachelpijp ervoor pasklaar, om over de gang gebracht te worden in de schoorsteen van de groote kamer. Op de kamer ernaast is in de hangkast aansluiting te maken op de schoorsteen van de eetkamer”.

Er komt maar geen eind aan. Op 22 maart, als gevolg van een bombardement van Oldebroek, komt er een grote troep Duitse soldaten naar Tongeren. West Raven, de Korrenberg en het meesterhuis, die alle drie nog onbewoond waren, zitten vol soldaten. Ook de school, die nog niet is hersteld van het vorige verblijf van soldaten. „Wij moeten 25 man en één officier opnemen. De groote kamer wordt geheel onttakeld en in een slaapzaal veranderd. De billartkamer (waar een deel van de school was ondergebracht) moet ook leeg. De schoolbanken worden buiten gezet, alle schoolboeken en kaarten gaan naar de zolder van 't Stekje (de oude tuimanswoning). Gedurende al die maanden van inkwartiering was er veel vernield en het nodige aan huisraad meegenomen.

Op 8 april hoort men dat de Engelsen Deventer voorbij trekken op weg naar Zwolle. Het kanongedreun is niet van de lucht.

En dan op de ochtend van de 17e april kwam voor de tiende keer een troep Duitsers onderdak zoeken. 's Middags om half vijf vertrokken zij weer en een half uur later hoorde men dat Epe vrij was! De afgezette burgemeester Diepenhorst zou zich op het gemeentehuis hebben vertoond. Onderduikers kwamen uit hun schuilplaatsen. Men was vrij! Een onwezenlijk gevoel waarvan de volle betekenis niet eens onmiddellijk doordrong.

Op 19 april ging men bij de Tongerense palen kijken hoe over de weg naar Nunspeet de Canadese tanks daverden. Duitsland had nog niet gecapituleerd. Dat volgde op 5 mei. „Wij kunnen het ons niet indenken, dat er een einde kwam aan vijf vreeselijke jaren”. Alle bezorgdheid was daarmee nog niet voor iedereen geweken, zeker niet in het Oude Huis. Toen in de loop van mei het postverkeer weer op gang kwam, bleek al snel dat de zoon in Nederland en zijn gezin het goed maakten. Maar twee zonen, waarvan één met vrouw en vier kinderen, verbleven in Japanse kampen op Sumatra. En dat betrof zovelen, ook als het ging om Duitse concentratiekampen.

Heerlijk om feest te vieren, er werd op straat gedanst! Voor sommigen was dat allemaal wat vroeg, die waren er nog niet aan toe.

J. C. Kreffer.

Het herstel van scheepvaart, trein- en busvervoer

Dit herstel ging niet van de één op de andere dag en wonderlijk genoeg won de scheepvaart het van het treinvervoer terwijl het busvervoer eerst in maart 1946 weer met een 1- $\frac{1}{2}$ uren dienst van start ging. Liet de Vaassense bevolking het bij het passeren van de eerste trein nogal afweten, bij de eerste bus toonde men meer belangstelling.

W. Terwel.

Vaarweg Apeldoorn-Hatterm weer vrij

Schepen gelicht, sluizen hersteld, bruggen vervangen.

Tweemaal heeft mars in de oorlog met zijn sabel gesleept door het Apeldoorns kanaal en beide keren heeft hij geen van de 42 bruggen ongemoeid gelaten. Maar in Mei 1940 had het Nederlandse leger het vernielingswerk met omzichtigheid verricht, doch toen de Duitsers kort voor de bevrijding alle bruggen over het kanaal in de lucht lieten vliegen, werd er een ontzettende schade aangericht en alles onherstelbaar vernield. Bovendien werd de sluis te Hatterm onbruikbaar gemaakt en die te Dieren beschadigd. Tevens werden alle schepen, die zich in het kanaal bevonden, 47 stuks, tot zinken gebracht.

Thans is het vier maanden later. Alle schepen zijn gelicht, de beide sluizen zijn geheel hersteld en nagenoeg alle 23 bruggen in het kanaalvak Apeldoorn-Hatterm zijn door beweegbare noodbruggen vervangen, zodat de scheepvaart op dit traject weer geheel vrij is, terwijl ook het landverkeer vrijwel normaal het kanaal kan passeren. Met het vak Apeldoorn-Dieren is het nog niet zover. Wel zijn enkele vaste noodbruggen intussen weer door beweegbare vervangen en is men met de definitieve herbouw van acht bruggen begonnen, maar de voornaamste hinderpaal blijft vooralsnog bestaan: de beide Reileybruggen in Dieren, waaronderdoor geen scheepvaartverkeer mogelijk is.

Intussen is men daar met man en macht bezig aan het bouwen van bruggehoofden. Zodra deze gereed zijn zal daarop de nieuwe beweegbare brug worden geplaatst, waarvoor de noodbrug zal dienen, die tijdelijk de Hoornbrug te Rijswijk (Z.-H.) heeft vervangen. De nieuwe brug zal – in tegenstelling met de oude – ook voor het zwaarste verkeer geschikt zijn.

Het vrije volk, editie voor Gelderland 17 september 1945.

Zegetocht van een Trein

Bloemen en muziek, cadeaux en veel bekijks

Vroeg dag: gelukkig dat ik niet aan Maandagziekte lijd. Maar het goede doel is zelfs voor een langslaper het opstaan om vier uur waard; meerijden met den trein, die voor het eerst na vele maanden om half zes uit Epe vertrekt en als chroniqueur optreden van zijn te verwachten triomfen. De lange wandeling naar het station in den zwoelen na-

nacht is geen ongenoeglijke sensatie voor wie sinds vele jaren het nachtbraken ontwend was. Een weldoende, haast gewijde rust hangt over de naar verre verten zich uitstrekende velden, de nog bladerrijke boomen staan scherp gesilhouetteerd tegen den wat wazige sterrenlucht met slierten zwart van wolken tegen den einder geteekend. De spookachtige sikkel van een afnemende maan is mijn metgezel en een lamp voor mijn voet. Een enkel licht in een huis hier en daar verhoogt het gevoel van veiligen vrede; Wissel wordt wakker.

Aan het station, met sparregroen en kleurigen tooi versierd, is het maar stilletjes; de ware reislust schijnt er nog niet in te zitten. Dan doemen, vurige oogen in de schemering, uit het Zuiden twee lichten op... de groote gebeurtenis, de trein.!

De trein... Wie daarmee de gedachte associeert van een Pullmancar met mollige kussens waar je week en luxueus in wegzakt, aan de prikkelende geuren uit de keuken van een restauratie-rijtuig, aan een sigaret en een wandeling in de zijgang van een D-wagen met het uitzicht over een vreemd-nieuwen hemel en een ongekenden bodem, komt bedrogen uit: het zijn inderdaad de goederenwagens waarop de vriendelijke Eper stationschef ons Donderdag heeft voorbereid. Tòch, zullen we straks in Hattem ervaren, ontbreekt het vleugje internationaliteit niet waarvan de fantasie van den zwerver droomt: als, straks het daglicht den trein in al zijn armetierigheid toont, onthult het Duitsche wagens met een Fransche ertusschen – toonbeeld van internationale verbroedering – en om onze verbeelding het volle pond te geven op het Hattemer emplacement zoowaar een open goederenwagen die U.S.A. als zijn geboortemerk draagt. 's Middags op de terugreis uit Apeldoorn zal ik zelfs door een grootscheepsche Engelsche locomotief voortgetrokken worden.

Instappen. Dat is euphemistisch uitgedrukt. Inklimmen drukt deze prestatie beter uit; voor wie niet zéér sportief getraind is niet zonder acrobatische inspanning. En aanstonds, bij het „uitstijgen”, zullen onze voeten slechts met behulp van een soort doodensprong den stationsbodem van Hattem bereiken. Maar dit alles is nòch kritiek, nòch gemopper. Verre dan dien. Want als ik in den, met grondige Hollandsche properheid schoon-gerakkerden wagen tegen het achterschot leun, schiet een gedachte in mij op: een wonderlijke mengeling van droefenis, toorn en... dankbaarheid. In erger dan deze wagens in vuile beestenwagens, zijn duizenden, tienduizenden Nederlanders dagenlang zonder voedsel, zonder drinken, opeengestuwd met nauwelijks kans op ademen, het land van Amelek doorgesleept, tot waar de horizon zich achter hen sloot voor de poorten de hel. Dit bedenkend, aanvaardt men een ritje met niet méér ongemak dan dit, maar in onaangevochten vrijheid en veiligheid, zonder mopperen en mèt een fiksche dosis humor en zin voor het avontuurlijke. Doch over het wagenmateriaal gesproken: het gerucht – maar het is niet meer dan een gerucht – wil dat de rijtuigen welke voor dit traject bestemd waren, het Dieselmaterieel zijn geweest dat in Arnhem voor een filmstunt aan het vuur is prijs gegeven.

Ondertusschen denderen wij voort door den aanlichtenden morgen, waarin de vensters van een grijs uitspannel steeds wijder opengaan. Heerde, waar de vlag wappert; Wapenveld, waar het station versierd is. Dat brengt de spanning van de groote dingen die we weten dat komen zullen maar wachten moesten op den dag. Alle goede dingen wachten hun dag...

Eindelijk: Hattem, het einddoel van de eerste etappe van onzen journalistieke reis. Hier is het de dood in de pot der feestelijkheid; de daverende viering van onze bevrijding, die hier nog maar zoo kort achter den rug is en alle uitbundigheid schijnt te hebben opgeslorpt, moge als excuus gelden. Maar we zien iets dat tot voldoening stemt en dat wij en de lezers nog niet weten.

Vóór het station wachten bussen, dat wil zeggen overdekte vrachtauto's met ingetimmerde banken, die direct aansluiting geven, vice versa, naar Zwolle voor de verbindingen met het Noorden en dan weer verder naar Hattemerbroek voor aansluiting naar Amersfoort en tusschenliggende plaatsen. We zijn dus wèl uit ons isolement verlost. Het halve uur pauze tusschen aankomst en vertrek is goed besteed aan een wandeling door het mooie stille stadje dat nog nauw is ontwaakt. En leert dat de schoonheid overal is voor oogen die haar weten te zien. Een goede les als „morgenwijding”... Op het perron blijkt de reislust toegenomen. Een wandeling langs den trein brengt een ontdekking: heelemaal achteraan (op de heenreis was het heelemaal vooraan en dus bleef het in het duister ongezien) blinkt een helder groen geschilderde wagen: zóó blinkt alleen een frisch uit de verfkwasten gekomen Hollandschen spoorwegrijtuig! En een tweede ontdekking: doet nog meer deugd: van binnen ook alles glanzend van versche verfen... een afgesloten cabine voor den treinleider met raampjes en een bank die weer Pullman-visioenen oproept. Brutale menschen hebben nu eenmaal de halve wereld en ik vlij me neer; als de minzame hoofdconducteur binnenstapt gaan zijn wenkbrauwen wel vragend maar gelukkig niet boos omhoog. En nu ja, de pers – welk een tooverwoord meestal – paart aan zekere vrijmoedigheden nu eenmaal zekere voorrechten en het resultaat is een comfortabele reis. Maar officieel mag het geloof ik niet.

Dan begint de triomftocht. Wapenveld. Als de trein vaart mindert hooren we al muziek. De muziekvereniging staat aangetreden en blaast zijn hoogste lied. De bevolking heeft zich op het vroege uur niet onbetuigd gelaten. Fototoestellen knippen. De machinist, de „meester”, zoals hij in spoortaal heet – krijgt een bouquet, die hij onbaatzuchtig op zijn stalen ros te pronk zet. Zoo rijden we feestelijk verder. Heerde. Weer muziek. En een menigte die zoowaar door een marechaussee „in bedwang” moet worden gehouden. Maar één kan het dan ook af. Ook hier wederom het geklikklak van camera's. Doch het hoogtepunt moet nog komen. Bij het muziekkorps heeft Dr. Koppen, de voorzitter, zich opgesteld en treedt naar voren. Hij huldigt het spoorwegpersoneel om zijn houding in het verzet tegen den overweldiger, maar laat het daar niet bij. Te voorschijn komt... een brood van fabelachtige afmetingen, met linten versierd; een huldeblijk voor den „meester”, den ondermachinist en den treingleider. De duistere tijden van de droge boterham zijn echter voorbij; ze krijgen er elk een pond roomboter op toe; Van Ark's fabrieken voegen er een koek per persoon bij en „De Klok” een fiksche hoeveelheid waschpoeder. Ja, zóó'n brood zal ook heel wat bordjes af te wasschen geven... De stationchef, de Heer Kamstra, besluit de plechtigheid met een pittig speechje en dan, verder maar weer. Naar Epe. In de geleiderscabine amuseeren wij ons kinderlijk met het opmeten van het reuzenbrood. 1.20 M. lang, 12 c.M. breed en 12 c.M. hoog. Voor de nog maar half-schoolgaande jeugd een nuttige tijdpassering om den kubieken inhoud uit te rekenen!

Epe. Nog meer belangstelling, naar mate van de grootere bevolking. Ook Burgemeester Diepenhorst is ter verwelkoming van den trein aanwezig. De Kon. Harmonie laat feestelijke klanken hooren. De Heer Stel houdt een korte toespraak en overhandigt namens Epe's Bloei, een pracht van een krans, waarin het oranje van de bloemen fel en feestelijk tegen het donkere groen afsteekt. Die komt voor aan de locomotief te hangen. En eer we met Oranje voorop, verder stoomen, zet de Harmonie, heel toepasselijk en ook heel plechtig, het aloude Oranjelied in. De hoofddeksels gaan af, zonder uitzondering – we beginnen het dan toch eindelijk de leeren! – het spoorwegpersoneel stram in de houding en de hand aan de pet. Dit is het element van ernst, dat we tot nu toe hebben gemist: het symboliseert dat dit simpele en nog wat stuntelige eerste lokaaltje op een secundair baanvak, mede een getuigenis is van ons herrijzen en van onze herwonen vrijheid: „Oranje in het hart en niemands slaaf!”

Het is uit met de pret. Vaassen schijnt de roes van de eigen festijnen nog niet te boven en laat ons voorbijstuiven alsof we een doodgewone trein zijn. Uit solidariteit voel ik mij „bepaald te kort gedaan – voor Apeldoorn zijn we geen evenement!– dat heeft de „grootte verbindingen” al weken geleden met feestbetoon ingeluid. We troosten ons met het bekijks dat de opsmuk van onze locomotief heeft. Nu is alles weer gewoon en scheiden nietwaar is altijd een beetje doodgaan, zooals een Fransch gevleugeld woord zegt. Maar het Apeldoornsche stationsplein staat in de zon in de vreugde van een klaren, pittigen herfsthemel. Er zijn toch wel veel dingen om blij te zijn – zoo ge uw hart openzet.

R.J.S.

De bus loopt weer!

Maandagmorgen goed 7 uur.

Het weer is kil en mistig. Een groepje menschen voor de Hoef met de kragen hoog op. Aan de overzijde staat zielig het geruïneerde wachthuisje voor de buspassagiers. Allen trachten de mist met hun ogen te doorboren en turen Apeldoorn-waarts.

Daar komt-ie! Twee lichten doemen op, de claxon loeit voor de gevaarlijke wegkruising en daar staat-ie, onze oude vertrouwde bus, keurig in 'n nieuw kleed gestoken. Een luxewagen en een tweede bus volgen. Er is leven in het groepje menschen gekomen. Het bestuur van Vaassen Vooruit bevestigt een fleurige krans aan de radiator. De chauffeurs, conducteurs en de belangstellenden verzamelen zich rondom Vaassen Vooruit en de directeur C. Brummelkamp. De heer G. H. Vos, voorzitter V.V. verwelkomt deze eerste bus, die Vaassen een betere verbinding, althans overdag, geeft met Apeldoorn en de rest van ons land. De heer Van Emst dankt voor de feestelijke ontvangst en hoopt, dat binnen afzienbare tijd de uurdienst hersteld zal kunnen worden.

Veluwsch Nieuws 14 maart 1946.

Het oorlogsmonument in Vaassen

4 mei 1946

Begunstigd door prachtig voorjaarsweer is de eerste verjaardag der bevrijding gevierd. De onthulling van het gedenkteken op het terrein der NV Industrie was een waardige opening. Honderden belangstellenden bevonden zich op het terrein en zeer veel genodigden op het gereserveerde gedeelte. Als officiële personen en korporaties waren tegenwoordig: burgemeester Diepenhorst, de heer Ligthart, president-commissaris der N.V., ir. J. van Achterberg, directeur der N.V., de Raad van Oud-illegale werkers, de Oranje-commissie, voorts nabestaanden der oorlogsslachtoffers en personeel der N.V. Nadat Vaassens Fanfare „Wilt heden nu treden” gespeeld had, werd het woord gevoerd door de heer Ligthart.

*Het tekenen van de
oorkonde voordat
deze wordt
ingemetseld.*

„Het is vandaag de eerste verjaardag van onze bevrijding”, aldus spreker, „en de blijdschap voor het herwinnen onzer vrijheid welt in ons op. Doch wij weten en beseffen dat voor velen deze vreugde overschaduwd wordt door droefenis. Dit geldt ook voor onze fabriek. Drie jaar geleden werden als gevolg van de Meistaking eenige van onze mannen in Arnhem gefusilleerd; andere bezweken in de concentratiekampen. De offers, door deze mensen gebracht, willen wij hier herdenken door het oprichten van een gedenkteken. Dit monument zal voor ons en het nageslacht een herinnering zijn aan alles wat zij voor het land gedaan hebben. De volgende oorkonde zal zo dadelijk hier ingemetseld worden, waarvan een copy bewaard wordt in het Gouden Boek van den Arbeid”.

Oorkonde:

Op den vierden dag van de vijfde maand in het jaar 1946. In het achtenveertigste regeeringsjaar van onze geëerbiedigde Koningin Wilhelmina. Aan den vooravond van den eersten verjaardag van de algeheele bevrijding van Nederland van het Duitsche juk, is in tegenwoordigheid van genoodigden, President-Commissaris, Directie en Personeel deze oorkonde ingemetseld, teneinde aldus de gedachtenis levendig te houden aan de medewerkers in onze N.V., die door kogel of concentratiekamp het offer van hun leven gaven voor de zaak van de vrijheid. Hun ter eere werd dit monument opgericht om uitdrukking te geven aan den vasten wil Nederland grootscher en schooner dan ooit te laten herrijzen. En wordt dit bekrachtigd door de volgende onderteekening. Hierna teekenden de volgende heeren: Burgemeester Diepenhorst, Opperhoutvester Brandsma namens de Illegale Raad, Slot, voorzitter Oranje-commissie, President-Commissaris Ligthart, Bouwmeester namens personeel, De Wilde voorzitter fabriekskern.

Nadat de oorkonde was ingemetseld verklaarde de spreker het monument voor gesticht.

W. Terwel

Bron: Veluwsch Nieuws 9 mei 1946.

„Wat doet U also voor Dinxperlo?“

Wat de vernielingen ten gevolge van oorlogshandelingen betreft is de gemeente Epe er tamelijk goed afgekomen. Tal van plaatsen waren niet zo gelukkig, en verscheidene werden na de oorlog geadopteerd door plaatsen die het er beter afbrachten. Zo adopteerde Apeldoorn de Betuwse gemeente Elst, Epe de plaats Velp en Vaassen koos voor Dinxperlo.

De hulpacties werden op poten gezet door plaatselijke afdelingen van Nederlands Volksherstel (NVH).

Ook Vaassen kende zo'n afdeling. Stuwende kracht was de huisarts dokter G. E. Windemuller. Met verschillende acties werden geld en roerende goederen ingezameld.

Hoogtepunt was een voetbalwedstrijd door gecostumeerde ouderen. Om de wedstrijd te kunnen bijwonen moest geen kaartje worden gekocht, maar een meegebracht gebruiksvoorwerp diende als toegangsbewijs. Ik herinner mij dat ik naar het sportterrein op de Koekoek ging met een kop en schotel als entree.

*Dokter Windemuller (voorste rij met bretels)
temidden van zijn voor- en tegenstanders.*

De gecostumeerde spelers gaven zich voor 100%. Ster van het veld was dokter Windemuller, maar hij kon zijn elftal toch niet de overwinning bezorgen. De eindstand werd 1-1. De entree bracht 1024 voorwerpen op. In oktober 1945 staakte de „commissie voor het inzamelen van goederen voor Dinxperlo“ haar werkzaamheden.

Om een idee te geven wat er aan goederen werd ingezameld: 669 stuks meubilair, 924 stuks kleding en linnengoed, 1936 stuks keukeninventaris, 1639 stuks glas-, en porselein- en aardewerk, 187 stuks gereedschap, 75 paar klompen en schoenen en nog 51 stuks diversen.

Over de kwaliteit van de goederen was men in Dinxperlo eenparig van oordeel dat deze alle verwachting verre overtrof.

Van het gemeentebestuur van Dinxperlo werd een fraaie oorkonde ontvangen, waarin de Vaassense bevolking werd bedankt voor haar grote hulp.

Deze oorkonde heeft jarenlang op het oude Vaassense postkantoor tussen de twee loketten gehangen. Na de sloop van dit gebouw vond de oorkonde een plaatsje op de hulpsecretarie in „De Wieken”.

De dankbaarheid van de bevolking van Dinxperlo kwam ook tot uiting in een danklied „Tot eer van Vaassen”, waarin ook dokter Windemuller niet vergeten werd.

W. Terwel.

Ter eer van Vaassen!

(Wijze: waar in 't bronsgroen eikenhout).

Oorlog en bezettingstijd
bracht veel narigheid.
Maar wij merkten dat niet zo
in ons Dinxperlo.
Ver van 't druk verkeersgewoel
Was ons dorp geen doel.
Dus bleef het lang rustig hier.
't Deed ons slechts plezier.

Maar 's nachts was het anders vaak,
dikwijls was het raak.
't Halve dorp was op de been,
keek hoe 't zoeklicht scheen.
Hoorde hoe het zwaar gebrom
't Lied der Vrijheid zong.
Maar vaak viel ook hier zo'n ei:
't Kijken ging voorbij.

Eens kwam er de „polizei”,
roofde spek en ei:
Heel de Heurne was ontsteld
door dat Duits geweld.
Landwachter en Duits soldaat.
Stal fietsen van de straat.
Maakten 't ons vaak lelijk zuur.
't Gaf wel avontuur.

Toen brak plotsling van de Rijn
't Canadees heil.
Schoten alles kort en klein.
Salvo's keer op keer.
't Front kwam nader uur bij uur.
Dinxper stond in vuur.
Maar was 't dorp ook in de rouw.
Fier woei 't rood-wit-blauw.

't Vriend'lijk dorpje aan de grens
was vernield, verbrand.
Zonder schade was geen mens,
gebrek aan alle kant.
Huizen zonder dak en ruit.
De kachel regent uit.
Met een paraplu naar bed
Is vaak strijk en zet.

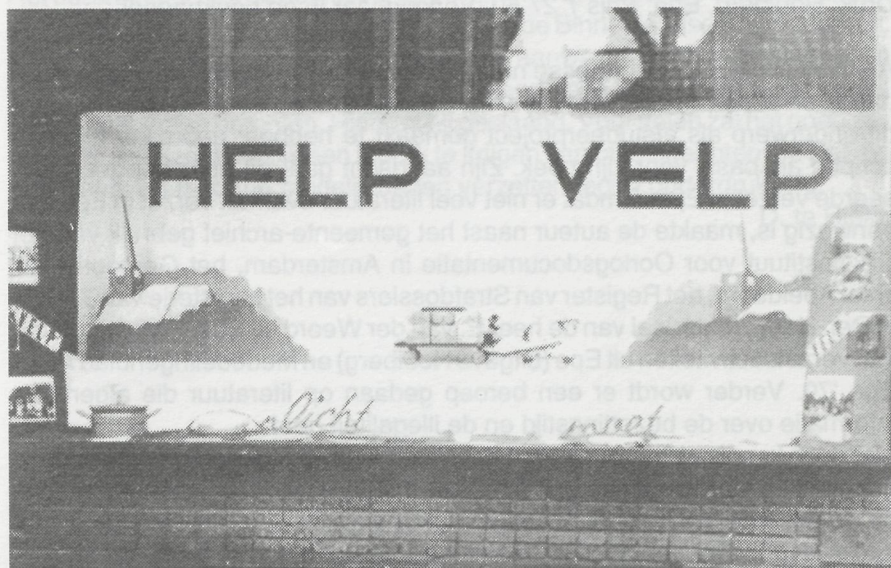
Hulp aan dit en hulp aan dat
las je in de krant.
Of men ons vergeten had
in heel Nederland?
Foto's van haast elke plaats
Met een lang verhaal.
Komt soms Dixper weer 't laatst?
Was vaak onze taal.

Maar zo bleef 't gelukkig niet,
hulp kwam in 't verschiet.
Dinxper kwam wel in de krant.
Vaassen bood de hand.
Bood de hand ter hulpe aan.
Aan de slag gegaan.
Stapels goed kwam Dixper in
Voor elk huisgezin.

Vaassens dokter was de man,
die dat werk op nam.
Windmuller is zijn naam,
luid roem hem de faam.
En zijn flinke helpenschaar,
bracht het voor elkaar.
Zamelden voor Dinxperlo
lepel, stoel, bureau.

Vaassen, vriendlijk Veluws oord,
dank vertolkt dit woord.
Dank voor 't geen gij hebt verricht,
gij hebt 't ons verlicht.
Ter eer van U klinkt nu ons lied.
Vergeet dat Vaassen niet.
Hulde bieden wij U aan.
Voor 't geen gij hebt gedaan.

Epe helpt Velp

Inzameling voor de bevolking van Velp.

Voor u gelezen

Verzet in Epe door Willem Veldkamp

Druk: Hooiberg, Epe. Prijs f 27,50. Verkrijgbaar in de boekhandel.

Als aanleiding tot zijn interesse naar het verzet in Epe noemt de schrijver de daden en dood van zijn grootvader als verzetsman. Na eerst een scriptie over dit onderwerp als afstudeerproject gemaakt te hebben, gebruikte hij deze scriptie als basis voor zijn boek. Zijn aandacht gaat uit naar het georganiseerde verzet in Epe. Omdat er niet veel literatuur over het verzet in Epe zelf aanwezig is, maakte de auteur naast het gemeente-archief gebruik van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie in Amsterdam, het Gemeente-archief Apeldoorn, het Register van Strafdossiers van het Ministerie van Justitie in Den Haag, materiaal van de heer E. van der Weerd uit Ede, Twee uitgaven van verzetsactiviteiten uit Epe (uitgave Hooiberg) en Mededelingenblad Ampt Epe '70. Verder wordt er een beroep gedaan op literatuur die algemene informatie over de bezettingstijd en de illegaliteit geeft.

Met deze kennis als basis werden er vele interviews afgenomen om via deze gesprekken met oor- en ooggetuigen een inkleuring te krijgen van wat men al op papier had verzameld. Deze verhalen werden vaak ondersteund met foto's, dagboeken, gedichten, tekeningen. Er werd verzet geboden op momenten wanneer dat nodig was door „toevallige” groepen en door individuen. Deze laatsten voelden zich veiliger als zij niet met groepen samenwerkten. Men was dan niet van elkaars activiteiten op de hoogte en kon dus bij arrestatie geen „verraad” plegen.

De schrijver gaat vooral in op het georganiseerde verzet in Epe met de indeling: humanitair, geestelijk en gewapend verzet.

Het laatst genoemde verzet werd niet zozeer georganiseerd verzet genoemd. Er wordt aandacht geschonken aan de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers, Het Driemanschap, Familie H. van Essen, Theehuis Schaveren, Familie B. J. van Pelt, Verzet van Links en de Oranje Vrijbuiters.

Van ieder van die groepen worden dagboekfragmenten en brieven gegeven die een beeld geven van de spanningen waaronder de verzetsmensen moesten leven. Spannend is te lezen hoe de onderduikers werden verborgen en in leven gehouden, met gebruikmaking van het „toerisme” in Epe, waardoor gebruik gemaakt kon worden van pensions en huisjes.

Heel veel bekende Epenaren worden genoemd en/of vertellen over de oorlogstijd en als zij het niet overleefd hebben, wordt hun werk gememoreerd door medeverzetstrijders(sters). Het boek geeft uitstekend weer hoe Epe zich te weer stelde tegen de Duitse overheersing.

De april/mei-stakingen worden uitvoerig behandeld. Ook wordt getracht een sociaal-psychologische verklaring te geven van de grote deelname aan de staking in de dorpen Heerde, Epe en Vaassen door P. J. Bouman. Als

repesaille fusilleerden de Duitsers 7 inwoners van de Veluwe, waaronder 2 uit Vaassen en 1 uit Heerde. Ook werd burgemeester Van Diepenhorst van Epe ontslagen en vervangen door een NSB-burgemeester.

Het boek eindigt met de bevrijding op 19 april 1945, waarbij de verzetsmensen een belangrijk aandeel hadden als leden van de Binnenlandse Strijdkrachten. De schrijver wil een overzicht geven van het aanwezige bronnenmateriaal en inzicht in het beeld dat mensen, levend in een bepaalde tijd, over het verzet in Epe naar voren brachten. Hierin is hij geslaagd. Voor velen zal het goed zijn om na 50 jaar zo duidelijk een indruk te krijgen van plaatsgenoten die zich op hun plaats en met hun mogelijkheden verzetten tegen onderdrukking.

D. te Riele.

Plaatselijk nieuws. **NOODLOTTIGE ONTPLOFFING.**

Bij het demonteren van enige niet tot explosie gekomen bommen aan de Ramsbrugweg in Wenum is Maandagmiddag een bom ontploft wat aan 7 personen het leven kostte, n.l. aan J. Bronkhorst, chauffeur, L. Klopman, bewaker en J. Lubberts, alle drie te Apeldoorn, laatstgenoemde was als toeschouwer ter plaatse en werd daardoor mede-slachtoffer. Voorts werden een viertal NSB'ers het slachtoffer, die bij het demonteren behulpzaam waren, n.l. R. S. J. Siebert, Apeldoorn, J. Koopmans, Beekbergen, G. Slingeland te Voorst en A. W. Bannink, Apeldoorn.

In juni 1945 vielen bij de demontage van bommen op de grens van Vaassen en Wenum nog zeven slachtoffers te betreuren.

Losse nummers te koop

Dit extra-dik nummer van Ampt Epe heeft een grotere oplage dan normaal. Hiermee willen wij geïnteresseerden in de gelegenheid stellen een exemplaar aan te schaffen.

Af te halen bij D. te Riele, Dorpsstraat 12, Vaassen en W. van Putten, Hoofdstraat 80, Epe.

Prijs: f 7,50.

De in oktober 1945 geïnstalleerde noodgemeenteraad.

Bovenste rij, derde van links: burgemeester I. N. Th. Diepenhorst. M. Bos, L. Bosch, J. H. Bourgonje, A. Bruynes, A. G. Duinstee, H. Heering, T. Jonker, F. A. G. Nooteboom, W. J. Nijkamp, G. Pol, J. Rabijs, C. F. Ruytenbeek, G. v. d. Snel, F. G. Telintel, A. van Vemde, E. van Westerveld en H. W. de Wijn.

Inhoud

Ten geleide door voorzitter W. Terwel	1
De bevrijding van Epe door W. van Putten	2
Dinsdag 17 april 1945 door W. Terwel	5
De bevrijdingsfeesten in Vaassen door W. Terwel	8
De bevrijding van Emst door H. Kloezeman	14
Afscheid van de Canadezen in augustus 1945	21
Verslag over de bezetting en bevrijding van Oene door H. Bultman	22
De laatste oorlogsmaanden in Tongeren door J. Kreffer	28
Het herstel van scheepvaart, trein- en busvervoer door W. Terwel	31
Het oorlogsmonument in Vaassen door W. Terwel	35
„Wat doet U alzo voor Dinxperlo?” door W. Terwel	38
Epe helpt Velp	41
Voor u gelezen... – Verzet in Epe door Willem Veldkamp door D. te Riele	42
Plaatselijk nieuws: Noodlottige ontploffing	43
Losse nummers te koop	44

